

SIGNALLINAN

nr 44 · december 2019

SIGNALLINAN

Nummer 44 • december 2019

ISSN 1650-4690

Tryck Holmbergs i Malmö

Ansvarig utgivare

Birgitta Forsén
birgittagforsen@gmail.com

Redaktör

Staffan von Arbin
staffan.arbin@gmail.com

Grafisk formgivare & teknisk redaktör

Anders Gutehall
anders.gutehall@gmail.com

Upphovsrätt

Redaktionellt material © SDHF

Artiklar © respektive författare

Foton © respektive fotograf

Illustrationer © respektive illustratör

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

Omslag

Den franske dyk pionjären Frédéric Dumas, nära vän och kollega till Jacques-Yves Cousteau, inför ett dyk till 62 meter 1943. På ryggen har han en tidig variant av Cousteaus och Gagnans *Scaphandre Autonome* – "aqualungan" (jfr bilden på sid. 11).

Omslagsfoto

Musée Frédéric Dumas

INNEHÅLL

Dykarledaren BIRGITTA FORSÉN	3
En resa i Cousteaus fotspår STAFFAN VON ARBIN	4
Kåseriet: Kodnamn "Äpplamoset" JONAS HÄGGSTRÖM	16
Besök på Krångede kraftverksmuseum LENNARTH HÖGBERG	18
Efterlysningen: Nikonoskameror TOMAS JANGVIK	20
Fotografiet: AB Dykmateriel – återträffen STAFFAN VON ARBIN	21
Familjens unga blev Dyktankhusets marknadsförare BJÖRN AXEL JOHANSSON	22
Ur dykarens kista: Cox Submarine Bolt Driving & Punching Gun DAVID STRIKE	26
Classic dykträff på Rosenlundsbadet i Jönköping THOMAS HELMERSON	28
Föreningssidan	30

DYKARLEDAREN

BIRGITTA FORSÉN, ORDFÖRANDE I SDHF

Tänk att tiden går så fort! Nu kan vi lägga ännu ett händelserikt år till Svensk Dykerihistorisk Förenings verksamhet. Eftersom det har varit ett jubileumsår för både föreningen och Dyktankhuset har givetvis mycket arbete och kraft gått åt till detta. Det blev också ett trevligt firande av både huset och SDHF, och vi kunde dessutom bjuda in våra utländska systerföreningar till detta lyckade evenemang.

Det är emellertid mycket arbete som sker så att säga ”bakom kulisserna”. Det gäller inte minst jobbet med att ta omhand alla föremål som donerats till föreningen. Dessa skall registreras och dokumenteras och dessutom placeras! Inte minst det senare kan vara nog så besvärligt, då utrymmet i huset är begränsat. Detta innebär tyvärr att vi ibland får tacka nej i de fall vi redan har föremålet i fråga.

Äntligen har vi nu kunnat göra oss av med den container som vi under många år haft stående och betalat platshyra för. Containern har varit fylld med just dubletter och prylar som kan vara bra att ha – det ständiga problemet för samlare.

Våra planer på att bygga ut Dyktankhuset är i högsta grad levande. Många timmar har lagts och läggs ner på att försöka få fram pengar för att finansiera projektet. Eventuella tips mottas tacksamt!

Lustigt nog är det ofta det proppfulla huset som roar och intresserar våra besökare. Våra guider har flera gånger stött på besökare som poängterar att vårt museum till och med är roligare att besöka än vår granne Vasamuseet! Troligen har vi våra kunniga och trevliga guides personliga bemötande att tacka för detta. Det är härligt att se hur väl våra gäster guidas runt och får ta del av alla spännande historier kring hus och föremål.

Björn Kihlberg från Dykarna.nu i SDHF:s kopia av Treilebens dykarklocka. Foto: Tomas Jangvik.

Nu under hösten fick vi chansen till extra reklam genom Dykarna.nu, som gjorde ett besök och spelade in en podd om historisk dykning och Dyktankhuset. Podden finns att lyssna på här för den som är intresserad: <http://aca.st/27dab8>.

Nästa år finns vi som vanligt representerade på Dykmässan i Eriksbergshallen, Göteborg, som äger rum den 14–15 mars. Jag hoppas också att vi ses på årsmötet söndagen den 15 mars klockan 10.00 i Eriksbergshallen.

Ett stort tack för allt jobb som lagts ner och för all stöttning, inte minst från våra sponsorer och medlemmar!

Med önskan om en riktigt god jul och ett gott nytt dykerihistoriskt 2020!

Styrelsen informerar

Enligt beslut på årsmötet i Göteborg den 17 mars beslutades att årsavgiften för 2020 höjs till 300 kr per person.

En resa i Cousteaus fotspår

TEXT: STAFFAN VON ARBIN

Hösten 2018 hade jag förmånen att kunna kombinera en konferensresa till Marseille med några dagars bilsemester på franska Rivieran. Det blev – som framgår av denna reseskildring – en semester i dykhistoriens tecken.

Som de flesta av *Signallinans* läsare säkerligen känner till var det på den franska Rivieran som den moderna sportdykningen en gång såg sin födelse. Den som kan sin dykhistoria vet också att tre personer står i centrum av denna utveckling, nämligen Jacques-Yves Cousteau (1910–1997), Frédéric ”Didi” Dumas (1913–1991) och Philippe Tailliez (1905–2002). De kallade sig själva för *Les Mousquemers* – ”havsmusketörerna”. Namnet får sägas vara väl valt med tanke på hur de banade väg för sportdykningen, inte bara i Frankrike, utan i hela världen.

Det finns dock en fjärde person som ofta hamnar lite i skymundan, men vars tekniska kunnande i själva verket var en förutsättning för den nämnda trios dykframgångar. Jag tänker naturligtvis på Émile Gagnan (1900–1979), ingenjör till yrket och verksam vid Parisföretaget Air Liquide. Cousteaus svärfar, som satt i

styrelsen för företaget, var den som förde samman Gagnan och Cousteau.

Utifrån Cousteaus anvisningar konstruerade Gagnan 1943 den dykapparat som kom att bilda prototypen till *Scaphandre Autonome* – eller ”aqualungan” som skulle bli den vedertagna benämningen på den nya uppfinningen. Apparaten var en vidareutveckling av en regulator han tidigare konstruerat för gasdrivna bilar, och den utgör än idag grunden för de flesta dykregulatorer i världen.

Hur det hela började

Efter en svår bilolycka med långvarig konvalescens, vilken ledde till att Cousteau fick lägga en i det närmaste avklarad pilotutbildning på is, tog han 1936 tjänst som artilleriofficer vid flottbasen i Toulon. Det var där han mötte Tailliez, som även han var officer. Dessutom var Tailliez sedan barnsben en hängiven simmare. Han föreslog därför att Cousteau skulle följa med honom och simma i havet som en del av sin rehabiliterings-
träning. När Cousteau vid ett sådant tillfälle fick möjlighet att prova Tailliez hemmagjorda snorklingsutrustning förändrades hans liv i ett slag. Cousteau hade sedan de tidiga tonåren närt ett

De tre havsmusketörerna Frédéric Dumas, Philippe Tailliez och Jacques-Yves Cousteau. Illustration: Musée Frédéric Dumas.

Filmaffischen till *Épaves*, den första undervattensfilmen där den nya ”aqualungan” kom till användning. Foto: Musée Frédéric Dumas. >

FRÉDÉRIC DUMAS
PH. TAILLIEZ

épaves

UN FILM DE
JACQUES-YVES COUSTEAU
MUSIQUE DE PIERRE CAPDEVIELLE

JEAN COCTEAU

intresse för filmning, och han insåg nu att det var undervattensfilmning som var hans kall.

Tailliez var ytligt bekant med Dumas, som var en erkänt duktig harpunfiskare från trakten, och han introducerade honom för Cousteau. Tillsammans spelade de 1942 in kortfilmen *Par dix-huit mètres de fond* ("På 18 meters djup"). Alla undervattensscener i filmen togs i samband med fridykning. Den första filmen där den nya "aqualungan" kom till användning hade titeln *Épaves* ("Vrak"). Den halvtimmeslånga filmen fick stor uppmärksamhet när den 1946 visades på den då nyinstiftade filmfestivalen i Cannes. Detta ledde i sin tur till att den franska flottan inrättade en särskild grupp för undervattensforskning, *Groupe de Recherches Sous-Marine*, vilken kom att ledas av Cousteau.

Efter några framgångsrika år i flottans tjänst valde Cousteau 1950 att gå sin egen väg. På Malta fann han den före detta minsveparen Calypso,

vilken kunde förvärvas tack vare bidrag från en välvillig mecenat. Fartyget var visserligen mycket illa medfaret, men en omfattande renovering transformerade det till ett avancerat forsknings- och expeditionsfartyg. Det stora internationella genombrottet för Cousteau kom i och med boken *The silent world*, skriven tillsammans med Dumas och utgiven 1953, och filmen med samma namn som hade premiär 1956. Resten är, som man brukar säga, historia.

Roadtrip på franska Rivieran

Min dykhistoriska resa tog sin början i Marseille, varifrån jag följde kustvägen österut. Slutmålet för resan var Monaco, en körsträcka på cirka 260 kilometer. I det följande tänkte jag redogöra för de platser med dykhistorisk anknytning som jag passade på att besöka under färden.

Karta över platser beskrivna i artikeln. Grafik: Anders Gutehall.

Vrakfynd från Grand Congloué på Musée des Docks Romains i Marseille. Foto: Staffan von Arbin.

I. MUSÉE DES DOCKS ROMAINS, MARSEILLE

I Marseilles gamla hamn, Le Vieux-Port, ligger *Musée des Docks Romains* som är uppbyggt kring ruinerna efter ett gammalt romerskt varumagasin. I museets fasta utställning visas fynd från flera romerska skeppsvrak, däribland amforor och andra keramikföremål från Grand Congloué som ligger i L'archipel de Riou strax söder om Marseille. Platsen undersöktes mellan åren 1952 och 1957 av Cousteau och hans team, under ledning av den klassiske arkeologen Fernand Benoît.

De bärgade fynden visade sig sedermera härröra från två olika fartyg som förlit på en och samma plats, Grand Congloué 1 som är daterat till 210–180 f.Kr., och Grand Congloué 2 från omkring 110–80 f.Kr. Undersökningen var en av de allra första som utfördes med lätt dykutrustning, och den representerar därmed en viktig milstolpe inom marinarkeologin. Tyvärr lämnade den en del i övrigt att önska ur vetenskaplig synvinkel, inte minst vad gäller dokumentation.

Plage de Barry, Bandol, där det första provdyket med "aqualungan" ägde rum. Foto: Staffan von Arbin.

2. MONUMENTET VID PLAGÉ DE BARRY, BANDOL

Omkring 45 kilometer öster om Marseille, i kustkommunen Bandol, ligger den lilla steniga stranden Plage de Barry. Det var här som Cousteau, Dumas och Tailliez den 6 juni 1943 utförde det första provdyket med prototypen till "aqualungan". Efter Cousteaus död 1997 restes en minnessten vid stranden för att uppmärksamma *Les Mousquemers* pionjärinsatser inom dykningen.

För den dykhistoriskt intresserade är platsen väl värd ett besök. Den kan dock vara lite svår att hitta till, och även om Cousteau brukar anges som Frankrikes mest berömda person är det inte alldeles säkert att ortsborna kan ge nödvändig vägledning.

Minnesplakett som berättar om dykningen som skedde den 6 juni 1943. Foto: Staffan von Arbin.

La villa Baobab var huset där Cousteau bodde i Sanary. Foto: Staffan von Arbin.

3. LA VILLA BAOBAB – COUSTEAUS HUS I SANARY-SUR-MER

Vid havet någon mil sydöst om Bandol ligger Sanary-sur-Mer, som utgör en egen kommun. Här ligger *La villa Baobab*, där Cousteau bodde under åren han var verksam vid flottbasen i Toulon. Huset har förblivit i familjens ägo och innehas idag av Cousteaus son, Jean-Michelle, som även han är känd för sina insatser inom undervattensfilmning och havsforskning.

Det ligger på en höjd nära fiskehamnen, med utblick över Medelhavet, och är lätt att känna igen då en dörr ut mot den trånga gatan är försedd med ett runt fönster med texten *Baobab* på fönsterkarmen.

Fönstret som pryder ingången. Foto: Staffan von Arbin.

Frédéric Dumas hus i Sanary. Foto: Staffan von Arbin.

4. FRÉDÉRIC DUMAS HUS I SANARY-SUR-MER

I Sanary bodde även Cousteaus kompanjon, Frédéric Dumas. Huset som ligger på promenadavstånd från Sanarys lilla centrum ägs idag av Dumas dotter Juliette och hennes man Francois Tilquin.

När man ser det känns det som att tiden nästan stått stilla. Fortfarande står namnet "Frédéric Dumas" att läsa på en handpräglad mässingsskylt som pryder den skamfilade brevlådan på staketet utanför huset.

Fortfarande står namnet "Frederic Dumas" att läsa på brevlådan. Foto: Staffan von Arbin.

Det dykhistoriska museet Musée Frédéric Dumas i Sanary. Foto: Staffan von Arbin.

5. MUSÉE FRÉDÉRIC DUMAS, SANARY-SUR-MER

Nära hamnen i Sanary ligger också det lilla dykmuseet *Musée Frédéric Dumas* som drivs av en lika liten som aktiv förening. Museet har sin grund i föremål och arkivalier som skänktes av Juliette Dumas Tilquin efter faderns bortgång, men har sedermera byggts ut genom ytterligare donationer från olika privatpersoner.

Många av föremålen är helt unika. Det gäller förstås inte minst Dumas personliga dykutrustning som finns till beskådan i museet. Bland annat visas en mycket tidig prototyp av Cousteaus och Gagnans "aqualunga".

En tidig prototyp av Cousteaus och Gagnans "aqualunga" finns utställd i museet. Foto: Staffan von Arbin.

Plage de Portissol – stranden där Dumas brukade snorkla. Foto: Staffan von Arbin.

6. PLAGES DE PORTISSOL – DUMAS FAVORITSNORKLINGSSTÄLLE

Plage de Portissol, som ligger någon kilometer väster om Sanary, är stranden där Dumas brukade snorkla och harpunera fisk. Fotot ovan är taget från Esplanade Frédéric Dumas, som alltså är uppkallad efter honom.

Stranden är populär bland badare och turister och det finns flera mysiga kaféer, tavernor och hotell utmed esplanaden.

En skylt på Esplanade Frédéric Dumas berättar om personen bakom gatunamnet. Foto: Musée Frédéric Dumas.

Några Cousteau-föremål i basutställningen på Musée Océanographique de Monaco. Foto: Staffan von Arbin.

7. MUSÉE OCÉANOGRAPHIQUE DE MONACO

På Monacos oceanografiska museum var Cousteau verksam som direktör mellan åren 1957 och 1988. I museet visas en mängd oceanografisk utrustning från olika tider, däribland en del historisk dykmateriel.

Där finns också en mindre utställning med Cousteau-relaterade föremål. Bland annat kan man se en modell av Calypso, som under många år hade Monaco som hemmahamn. Museet har också en mängd imponerande akvarier som visar djur- och växtlivet i såväl Medelhavet som andra världshav.

Jacques-Yves Cousteau var direktör för museet 1957–1988. Foto: Staffan von Arbin.

Musée Océanographique de Monaco –
Monacos oceanografiska museum. Foto:
Staffan von Arbin.

MONACO ET L'OCEAN
DE L'EXPLORATION A LA PROTECTION

EXPLORER

UN NOUVEL ESPACE INTERACTIF

Marcello Lo Giudice

19 Octobre - 13 Novembre 2014

Eden Blue
Volcanic Eden

Mina ciceroner i Dumas-museet: Daniel Alsters och Francois Tilquin. Foto: Staffan von Arbin.

Ett litet axplock

De platser jag besökte under min resa, och som jag beskrivit ovan, utgör förstås bara ett axplock av alla de dykhistoriska sevärdheter som finns att beskåda längs den franska Medelhavskusten. Som framgår nöjde jag mig med att besöka platser som gick att nå från land, utan båt och/eller dykutrustning. Det säger sig självt att det finns mängder med historiska dykplatser i området som också skulle förtjäna att besökas. Dessvärre medgav inte det pressade resschemat några sådana utsvävningar denna gång.

Likafullt grämer det mig en smula att jag inte hade möjlighet att göra ett dyk vid den historiska Plage de Barry i Bandol. För mig som har marin-ärkeologi som yrke och dykhistoria som hobby hade det förstås också varit en upplevelse att få besöka vrakplatsen vid Grand Congloué. Kvarlämnad på botten på närmare 40 meters djup lig-

ger Cousteaus gamla rostiga slamsug som ett oavsiktligt monument över den marin-ärkeologiska pionjärundersökningen. Platsen är dock belagd med dykförbud av myndigheterna, och det verkar näst intill omöjligt att få tillstånd att dyka där.

Avslutningsvis vill jag rikta ett varmt tack till dykhistorikern och Cousteau-fantasten Ryan Spence, Tacoma, USA, som var vänlig att förse mig med tips på besöksmål och viktiga kontaktuppgifter inför min resa. Spence förfogar själv över vad som förmodligen är världens största Cousteau-samling. Delar av samlingen kan beskådas i Foss Waterway Seaport Museum i Tacoma, dit jag hoppas kunna ta mig någon annan gång. Ett stort tack också till Daniel Alsters, ordförande i den förening som driver Musée Frédéric Dumas, och Francois Tilquin för att de tog sig tid att visa mig runt i museet och svara på alla mina frågor. Tack även Juliette Dumas Tilquin för hjälp med bildmaterial till artikeln.

KÅSERIET:

Kodnamn "Äpplamoset"

TEXT & FOTO: JONAS HÄGGSTRÖM

I *Signallinan* nummer 38 publicerade vi en notis av Bengt Grisell, som efterlyste en ritning på en öppen dykarhjälm som salufördes i Hobby-förlagets postorderkatalog i början av 1950-talet. Några av dem som, liksom Grisell, lät sig inspireras av dykarhjälmen i nämnda katalog var Jonas Häggström och hans kamrater i Borås. I detta kåseri berättar han om deras egenhändigt tillverkade dykarhjälm som gick under kodnamnet "Äpplamoset".

Mitten av 1950-talet: sommarlov, bollsparkning och bad. Vi var ett gäng pojkar i tidiga tonåren. Vi spelade *Monopol* och *Tjuv och polis* från Alga. Vi läste *Fantomen*, *Rekordmagasinet* och Hobby-förlagets postorderkatalog. Hobby-förlagets katalog innehöll ritningar som satte fart på våra fantasier. Vi spekulerade mycket kring armborstet Nimrod och om dykarhjälmen R 642. Stommen till cykelbilen Fantom kunde enligt beskrivningen för "en billig penning" hopsvetsas av en vanlig bilverkstad.

Dykarhjälm av äppelmosburk

En av oss pojkar var tekniskt begåvad och son till en fabrikör i bageribranschen. Företaget inrymde en liten verkstad, och sonen, vi kan kalla honom Lars, hade tumme med verkmästaren.

Inspirerade av R 642, men utan ritningar, snickrade verkmästaren och Lars ihop en egen dykarhjälm av en stor plåtburk som innehållit äppelmos (ja, bageriet hade äppelmunkar i sitt sortiment). Ett fönster sågades upp och försågs med plexiglas infattat med bultar och tätmassa. En nippel med tillhörande gummislang

Den annons i Hobby-förlagets postorderkatalog som inspirerade till byggandet av "Äpplamoset".

Nr R 642 Dykarhjälm. Ritning till en dykarhjälm, som kan användas för djup till åtta meter. Dykarhjälmen är synnerligen lättbyggd och kostar högst 15.00 kronor i materialkostnad. Dykarhjälmen ger Eder möjlighet att utforska vattendjupens hemligheter. Det är en obeskrivlig tjuvning att vandra på sjöbotten och studera växt- och djurvärlden. Hjälmen kan även användas i rent praktiskt syfte, när det gäller att hämta upp förlorade föremål. Var med från början i denna fascinerande hobby. Utförlig arbetsbeskrivning medföljer ritningen.
Pris pr styck **1.25**

Gänget på nya äventyr. Hemsnickrad surfingbräda och en 5-hästars Pentamotor på "Äpplamosets" dykplattform.

monterades och kompletterades med en liten kulventil, en sådan som vi använde när vi pumpade fotbollar.

Allt omgavs av stort hemlighetsmakeri. Pappa fabrikören visste ingenting, och vi andra vågade förstås inte säga något till våra föräldrar. Hjälmen fick kodnamnet "Äpplamoset", vilket gjorde att vi kunde prata ganska fritt utan att någon anade oråd. Bara det gav spänning!

Ingen vidare teknisk succé

Hur funkade hjälmen i praktiken? Nja ... Först och främst var vi tvungna att ro utom synhåll för obehöriga. Vid dykning fick en stå i båten

och pumpa som en galning, en annan ansvarade för livlinan, ett rejält hampsnöre, medan dykaren gick ner i vattnet. Luftbubblor strömmade ut från hjälmens nederkant och lyftkraften var stor. Ekipaget blev kvar i vattenytan. Hm... Vi prövade bland annat med någon sorts sandpåsar, dock med tvivelaktig framgång.

Några stämningsfulla möten med gäddor bland näckrosorna blev det aldrig. "Projekt Äpplamoset" blev ingen teknisk succé, vi var inte många minuter i undervattensläge. Men i en annan mening var succén enorm – vi hade en gemensam hemlighet som ingen vuxen hade tillgång till.

Detta var sommaren med "Äpplamoset", den finaste av somrar.

Besök på Krångede kraftverksmuseum

TEXT & FOTO: LENNARTH HÖGBERG

I juli i år besökte författaren Krångede kraftverksmuseum. Museet är vackert beläget strax intill Indalsälven i Ragunda kommun i östra Jämtland.

Krångede kraftverk uppfördes mellan 1931 och 1936 och var under 1940-talet Sveriges största vattenkraftverk. År 1996 öppnade Krångede kraftverksmuseum som berättar om den intressanta kraftverksepoken. Målet med museet har varit att skapa en miljö som knyter ihop gårdagen med nutiden, och att visa arbetsvillkoren för 1930-talets vattenrallare, bergsprängare och dykare.

I utställningen visas också dykutrustning från bland annat Emil Carlsson och Siebe Gor-

man. Via en högtalare kan man få höra dykaren Lars Östlin berätta om när han skulle gå ner för att täta en läcka, troligtvis i en dammlucka, och luftslangen sögs igenom hålet och han satt fast. Dessutom bröts telefonkontakten. Man fick ringa efter hans pappa, som också var dykare. Pappan satt hos frisören i Hammarstrand och fick i ilfart åka till undsättning. När han väl kom ner på botten gick han fram och lade sin dykarhjälm emot Lasses för att se om grabben var vid

Med denna encylindriga luftpump från Emil Carlsson kan besökarna pumpa luft till dykarhjälm. Bredvid pumpen syns slanglåda, dyktelefon och slangdykarmanifold.

Besökarna har möjlighet att själva prova utställningens Emil Carlsson-hjälme.

Vy från Krångede kraftverk. Museet ligger i anslutning till bebyggelsen till höger i bild.

liv. Därefter gick han upp till ytan och hämtade ett rep som han knöt kring Lasses midja, skar av luftslangen och tog honom upp till ytan igen.

Jag tänker att väntan var säkert lång där nere och många tankar hann tänkas. Eftersom jag själv dykt en del på kraftverk så vet jag hur vik-

tigt det är att hålla reda på luftslangen och att som dykskötare hålla den sträckt ner till dykaren. Det finns de som inte hade samma tur och ingen pappa som kunde komma och ta hem en.

Krångede kraftverksmuseum är väl värt ett besök!

EFTERLYSNINGEN: NIKONOSKAMEROR

I Svensk Dykerihistorisk Förenings samling av Nikonoskameror saknas två kameramodeller – Nikonos III och Nikonos RS. Har du någon av dessa kameror som du kan tänka dig att skänka till föreningen? Vi skulle bli mycket glada i så fall och lovar att den kommer att få sin givna plats bredvid de övriga kamerorna i vår utställning i Dyktankhuset.

Tomas Jangvik

Telefon: 0706 55 50 50

E-post: tomas.jangvik@gmail.com

FOTOGRAFIET: AB DYKMATERIEL – ÅTERTRÄFFEN

TEXT & FOTO: STAFFAN VON ARBIN

Våren 1963 startades firman AB Dykmateriel i Göteborg. Företaget byggdes upp kring andningsregulatorn Air-Matic, som var av en helt ny och egen konstruktion. Regulatorn var den första på den svenska marknaden med ett helt balanserat förstasteg, vilket innebar att den levererade samma sekundärtryck till andrasteget, oavsett trycket i luftbehållaren. Air-Matic-regulatorn blev snabbt populär bland landets sportdykare på grund av sin ringa vikt, sitt höga luftflöde och sin obenägenhet att frysa.

AB Dykmateriel växte snabbt, och man blev snart en av de största konkurrenterna till den likaledes Göteborgsbaserade firman Aqua-Sport (som några år senare skulle komma att byta namn till Poseidon).

Den snabba expansionen fick i slutet av 1960-talet till följd att man drabbades av återkommande likviditetsproblem. I december 1970 lämnades så en konkursansökan in till tingsrätten i Göteborg. Vid denna tidpunkt hade företaget runt 14 anställda.

Fotot ovan visar de tre grundarna – Leif Jernås, 86, Jan Hansson, 83, och Stig Insulán, 78 – i samband med en av Stig arrangerad återträff på Dykmässan i Göteborg i mars 2019. De lätt grånade herrarna ses här posera i Svensk Dykerihistorisk Förenings och Lysekils Dykmuseums gemensamma monter. Vi är från *Signallinans* sida givetvis väldigt glada över att vi lyckades föreviga denna unika tilldragelse på bild!

Familjens unga blev Dyktankhusets marknadsförare

TEXT & FOTO: BJÖRN AXEL JOHANSSON

I dag har alla besökare en egen kamera och Dyktankhuset erbjuder många spännande fototillfällen för både gammal och ung. Med försiktig hand kan guiderna tipsa om bra bildvinklar. Och med ett enkelt tryck på mobilen sprids så kunskapen om svensk dykerihistoria över världen – med ljusets hastighet.

Under sommarens guidade dagar kom – glädjande nog – ofta barnfamiljer på besök. En del hade färdats över halva jorden medan andra kom cyklande från en närbelägen stadsdel. De klev in med en förvånad och undrande min som dock

snart brukade övergå i intresserade och vänliga leenden. Till skillnad mot många andra museer möttes de här av en autentisk miljö – nästan som en arbetsplats där dykarna just lämnat byggnaden – och med en spännande historia. Atmosfären

Fototips I En ung klättrare ser stolt upp mot kameran och beundrande anhängiga. Den här bildvinkeln lockade många besökare med mobilkamera.

Fototips 2 Klassikern som finns
lätt tillgänglig i entrén.

Fototips 4 Och naturligtvis en avslutande bild av nöjda besökare ...

finns kvar, de utställda objekten är i sitt rätta sammanhang. Att frivilliga och kunniga krafter driver verksamheten finner många också vara ett särskilt plus. De flesta är även imponerade av att få personlig guidning – och dessutom kostnadsfritt. Det är sällsynt i dagens museivärld.

Många av besökarna, kanske de flesta, hittade museet av en slump när de promenerade förbi

< **Fototips 3** Hjälms med lite rymdkänsla.

på kajen och var oförberedda på vad de skulle få se. Särskilt barnfamiljerna stod tveksamma på tröskeln. Men oftast förbyttes ungarnas tysta blygsamhet strax till nyfikenhet. Ett trick för att väcka deras intresse – och därmed också de vuxnas – är att placera barnen i centrum och förvandla dem till dykare. Det finns några fotostationer att välja mellan – och så naturligtvis den obligatoriska gruppbilden.

Kul att ni tittade in!

UR DYKARENS KISTA: COX SUBMARINE BOLT DRIVING & PUNCHING GUN

TEXT: DAVID STRIKE

The Cox Submarine Bolt Driving & Punching Gun was for a long time an indispensable piece of equipment for the underwater salvor. Prior to its invention, divers could spend days and weeks sealing and patching the leaks of sunken steel or wooden vessels in order to be able to salvage them. With the gun at hand, hull repairs could often be done in a matter of hours rather than days.

At the conclusion of WWI hostilities, the German High Seas Fleet was interned at the Royal Navy base at Scapa Flow, in the Orkney Islands of Scotland. On learning of the proposal to give the vessels to the victorious allies, the German com-

The Cox Submarine Bolt Driving & Punching Gun. Photo: Ulf Allringer.

A diver using a Cox Submarine Bolt Driving & Punching Gun. Photo: Temple Cox Development Co. Ltd.

mander – on 21st June 1919 – ordered the scuttling of the entire fleet.

Initially written off by the British Admiralty as being unsalvageable, the rights were sold to an enterprising scrap-metal merchant, Ernest Cox, who, between 1924 and 1931 successfully raised some 35 of the sunken vessels – a feat that introduced new diving techniques and tools to the commercial diver's arsenal.

One such tool was the Cox Submarine Bolt Driving & Punching Gun that – triggered by an explosive charge – would easily drive a bolt through a ship's steel hull plates.

It was a time-saving asset that proved invaluable in patching and sealing holes in wrecks. When fitted with a hollow bolt, the gun could also be used to punch through the hull of a sunken submarine and improve a trapped crew's chances of survival by attaching a surface supplied umbilical hose to provide them with fresh air until their eventual rescue.

Instructional booklet from Temple Cox Development Co. Ltd. >

**COX SUBMARINE
BOLT DRIVING & PUNCHING GUN
FOR SHIP'S PLATE, ETC.
(PATENTED)**

For use Above and Below Water

Instructions

**COX SUBMARINE AIR-BOLT EQUIPMENT
PATENTED**

**TEMPLE COX DEVELOPMENT CO. LTD
HIGH STREET — BROMLEY — KENT
TEL : RAVENSBORNE 1847**

Classic dykträff på Rosenlundsbadet i Jönköping

TEXT: THOMAS HELMERSON

FOTO: STAFFAN VON ARBIN

Årets Classic dykträff ägde rum på Rosenlundsbadet i Jönköping och inte som tidigare år på Axamo camping. Arrangören Thomas Helmerson rapporterar från träffen och ger samtidigt det trista beskedet att arrangemanget nu läggs på is på grund av sviktande deltagande.

Evenemanget skilde sig från tidigare år eftersom Jönköpings Dykarklubb Isopoda inviterat oss till Rosenlundsbadets lokaliteter, där vi blev trevligt och professionellt mottagna av personalen.

Där bjöd dykarklubben på prova på-dyk och ungdomssektionen visade upp olika aktiviteter. I hoppbassängen visades dykning med äldre dykutröstning i sällskap med sjöjungfrur från Mermaids of Jönköping, som fick det trista kaklet att blomstra.

En traditionell loppis arrangerades utomhus i anslutning till simhallen där samlare kunde komplettera och besökare göra fynd.

Kvällen började med ett föredrag om Per Brahes förlisning och bärgning. Föredraget hölls inne på Scandic Elmia av marinarkeologen Lotta Mejsholm. Detta föredrag hölls även förra året i Hästholmen till minne av 100-årsdagen av förlisningen. Bärgade föremål från Per Brahe visades upp, som i sin tur ledde till ytterligare diskussioner. Filmvärldens dykning representerades under kvällen av James Bond-museet i Nybro, som visade upp autentisk rekvisita från olika Bondfilmer. Detta väckte en viss uppmärksamhet.

Tyvärr har evenemangets besöksantal de senaste åren sjunkit drastiskt, vilket gör att Classic dykträff som enskild företeelse härmed upphör. Däremot välkomnar vi att bli inbjudna till andra evenemangsdagar på exempelvis Rosenlundsbadet. Kanske kan vi få se en fortsättning i Lysekil, med Föreningen Lysekils Dykmuseum som arrangör? Stort tack till alla som deltog och medverkade vid årets träff!

Jönköpings Dykarklubb Isopoda erbjöd prova på-dykning för de hugade.

Tomas Helmerson med sin US Divers UDS-1 från mitten av 1970-talet i Rosenlundsbadets bassäng.

FÖRENINGSSIDAN

KALENDARIET

- 29/2–1/3 Städdagar i Dyktankhuset.
Anmälan: Birgitta Forsén (birgittagforsen@gmail.com).
- 14–15/3 SDHF ställer ut på Dykmässan i Eriksbergshallen, Göteborg.
Kontaktperson: Tomas Jangvik (tomas.jangvik@gmail.com).
- 15/3 Årsmöte i Eriksbergshallen, Göteborg, kl. 10.00.
Mer information: www.sdhf.se.
- 30–31/5 Skärgårdsmässan med tungdykning. Dyktankhuset håller öppet kl. 11.00–17.00.
Kontaktperson: Hans Bohlin (gosub70@gmail.com).
- 19–21/6 Internationales Klassik-Tauchertreffen, Leipzig, Tyskland.
Mer information: historische-taucher-gesellschaft.de.

NY SILVERSPONSOR TILL SDHF: STOCKHOLMS DYKCENTER

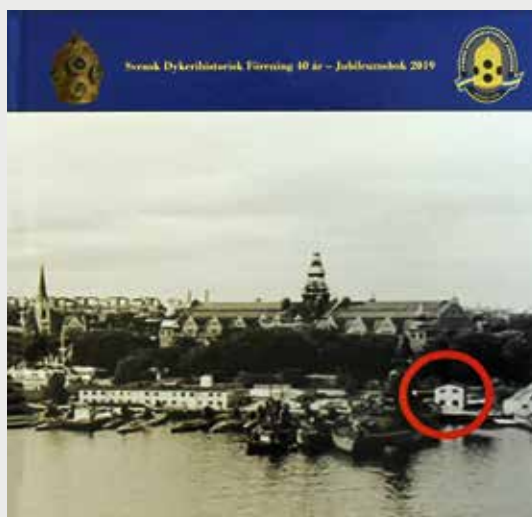
Stockholms Dykcenter är ett av Nordens största dykcenter och ligger i hjärtat av Stockholm, inom gångavstånd till både Hötorgets tunnelbana och Stockholms centralstation. Sedan 2006 har man erbjudit ett brett utbud av tjänster liksom ett stort urval av kvalitetsvaror för både snorkling och dykning. Stockholms Dykcenters professionella instruktörer har certifierat tusentals dykare, och man arrangerar också endagsutfärder runt Stockholm, Landsort och Dalarö.

KÖP SDHF:S JUBILEUMSBOK!

Med anledning av att Svensk Dykerihistorisk Förening i år firar 40 år har föreningen gett ut en jubileumsbok. Boken, som är på 130 sidor, innehåller ett axplock av artiklar som tidigare varit publicerade i *Signallinan*. Här kan man bland annat läsa om de gamla pionjärerna Albrekt von Treileben, Mårten Triewald och Anton Ludwig Fahnehjelm, men även om mer sentida förgrundsgestalter som Emil Carlsson och Arne Zetterström. Priset för boken är endast 100 kr, plus 80 kr i portoavgift.

Försäkra dig om ett eget exemplar genom att mejla din beställning till info@sdhf.se och sätta in 180 kr på plusgiro 4400251-7, alternativt swisha 1234700613.

SVENSK DYKERIHISTORISK FÖRENING

KONTAKTUPPGIFTER

Besöksadress

Djurgårdsvägen 36 B
115 21 Stockholm

E-post

info@sdhf.se

Organisationsnummer

802422-8457

Bli medlem

Medlemsavgift 300 kr inbetalas via
plusgiro eller Swish
Ange namn, adress samt e-post

Plusgiro

4400251-7

Swish

Medlemsavgift 1236359491

Gåva 1234778940

Inköp 1234700613

Hemsida

www.sdhf.se

Webbredaktör

Pär Svensson
webmaster@sdhf.se

STYRELSE

Ordförande

Birgitta Forsén
Fredsgatan 7, 431 67 Mölndal
0707 40 50 23
birgittagforsen@gmail.com

Vice ordförande

Hans Bohlin
Sörgårdsvägen 17, 755 92 Uppsala
0736 14 84 10
gosex70@gmail.com

Sekreterare

Bert Westenberg
Box 174, 439 21 Onsala
0702 37 96 52
westenbergbert@gmail.com

Kassör

Åke Johansson
Essingestråket 21, 112 66 Stockholm
08 13 35 70
ake.johansson@electro.se

Klubbmästare

Lars Gustafsson
Ejdervägen 31, 141 72 Segeltorp
0702 55 82 98
lars.gustafsson@interspiro.com

Ledamot

Kent Forsén
Fredsgatan 7, 431 67 Mölndal
0703 60 21 04
kforsen@telia.com

Ledamot

Magnus Waldau
Vasaloppsvägen 78, 129 45 Hägersten
0765 46 63 74
magnus.waldau@gmail.com

Suppleant

Hans Forsman
Hasselbacken 38, 194 38 Upplands
Väsby
0734 26 38 50
hans.forsman1@icloud.com

Suppleant

Tomas Jangvik
Åbylundsvägen 52A, 137 32 Västerhaninge
0706 55 50 50
tomas.jangvik@gmail.com

Adjungerad

Staffan von Arbin
Egersbergsvägen 35, 451 54 Uddevalla
0763 19 66 63
staffan.arbin@gmail.com

Adjungerad

Berndt Lennholm
Saturnusvägen 13, 854 68 Sundsvall
0763 24 25 35
berndt.lennholm@gmail.com

Adjungerad

Hans Örn timer
Trädgårdsgatan 2, 696 30 Askersund
0732 50 39 35
hans@ornhagen.se

HEDERSMEDLEMMAR

Bertil Jung 1997 †2014
Bo Cassel 1998 †2004
Anders Muren 1999 †2001
Ingvar Elfström 2000 †1998
Bengt Börjeson 2001 †2016

Claes Lindemark 2005 †2013
Ove Dahlstedt 2006 †2015
Dennis Österlund 2008 †2007
Uno Jakobsson 2012 †2006
Åke Follin 2014

Hans Örn timer 2014
Ulf Holm 2016
Stig Insulán 2017
Rolf Åhrman 2019

Retur till:

Svensk Dykerihistorisk Förening
c/o Åke Johansson
Essingestråket 21
112 66 Stockholm

SPONSORER

Vill ditt företag vara med och sponsra Svensk Dykerihistorisk Förening och Dyktankhuset? Det finns två nivåer av sponsorskap: Silver och Guld (betalningsanvisningar hittar du på sidan 31).

och länk på SDHF:s hemsida samt inbjudan till aktiviteter i föreningens regi. Dyktankhuset öppnas och förevisas kostnadsfritt fem gånger per år och besökarna bjuds på kaffe, te och vatten.

Guldsporsorskap kostar 5 000 kr/år och berättigar till en presentation i medlemstidningen *Signallinan*, företagslogon två gånger/år i tidningen, företagslogo

Silversponsorskap kostar 2 500 kr/år och berättigar till allt ovanstående, men ger sponsorn tillträde till Dyktankhuset endast tre gånger per år.

GULDSPONSORER

Aleris Flyg- och Dykmedicinskt Centrum
Ansell Protective Solutions
Dykentreprenörerna – DIB
GDA Sverige

Göteborgs Dykeriteknik AB
Ingenjörfirma Curt Nyberg AB
Interspiro AB
NDE Sweden AB

Posiedon Diving Systems
Saab Kockums AB
Svenska Sportdykarförbundet
Waterproof Diving International AB

Dykentreprenörerna – DIB

SILVERSPONSORER

AirMedic.se
Dan Berg
HydroCosmos

SI Property AB
Svensk Sjöentreprenad Malmö AB

Stockholms Dykcenter
YRGO Yrkesdykarskolan Göteborg

